

ISTORIE

Catherine Horel este director de cercetări la Centrul Național Francez de Cercetări Științifice (CNRS); specialistă în domeniul Europei Centrale, predă la Paris I Panthéon-Sorbonne. A obținut doctoratul în istorie cu o teză despre *Les Juifs de Hongrie, 1825-1849, problèmes d'assimilation et d'émancipation*. A publicat volume precum: *La restitution des biens juifs et le renouveau juif en Europe centrale* (2002) sau *Cette Europe qu'on dit centrale: des Habsbourg à l'intégration européenne, 1815-2004* și *Histoire de Budapest* (2009; Premiul Guizot al Academiei Franceze). *Amiralul Horthy, regentul Ungariei* (2014), volum tradus și în limba maghiară în anul 2017, este prima biografie a lui Miklós Horthy realizată de un istoric pe baza unei documentări vaste.

CATHERINE HOREL
AMIRALUL
HORTHY
REGENTUL UNGARIEI

Traducere din franceză
de Lia Decei

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

<i>Hărți</i>	10
Cuvânt înainte	13

I. MARINARUL, 1868–1918

I. Ungaria în 1868	27
II. Familia Horthy	32
III. Alegerea marinei	39
IV. Etapele unei frumoase cariere.	48
V. Primul Război Mondial: gloria și drama.	73

II. REGENTUL, 1919–1944

VI. Ungaria în haos, 1918–1919.	99
VII. Omul providențial	107
VIII. Regentul și regele: problema restaurației.	138
IX. Regimul Horthy	155
X. Regentul în regatul său	222
XI. Angrenajul	269
XII. Sfârșitul unei domnii	316

III. EXILATUL, 1944–1957

XIII. Germania, 1944–1949	339
XIV. Portugalia, 1949–1957	354
XV. Posteritatea lui Horthy	372
Concluzie.	397

<i>Surse și bibliografie</i>	401
<i>Mulțumiri</i>	407
<i>Indice de nume</i>	409

În memoria profesorului Bernard Michel (1935–2013), conducătorul tezei mele de doctorat, ale cărui bunăvoință și încurajări mi-au însoțit cariera.

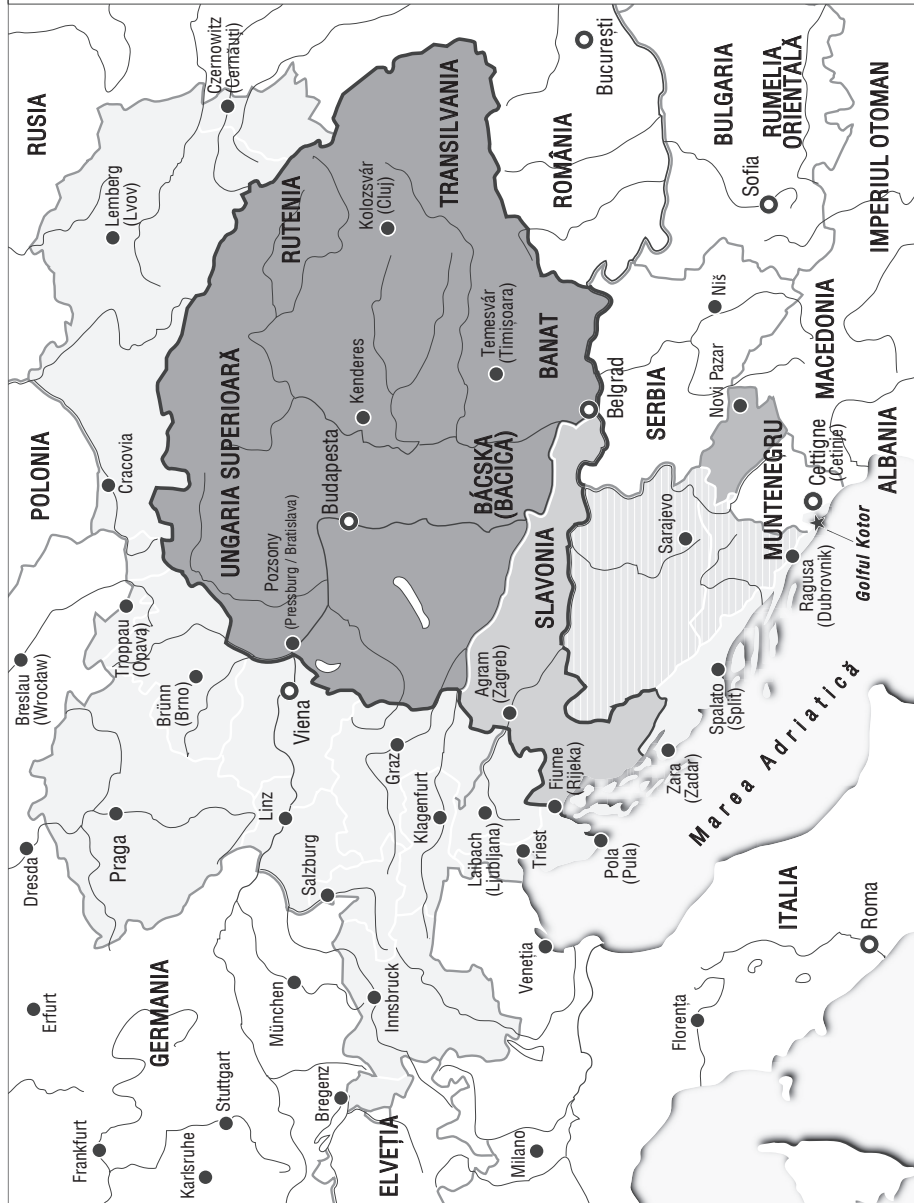
„Istoriografia are, prin urmare, sarcina de a pune capăt mitului total nejustificat al lui Horthy, așa cum le este prezentat maghiarilor.“

Ludwig Fürst Windischgraetz¹

---

1. Ludwig Fürst Windischgraetz, *Ein Kaiser kämpft für die Freiheit: so begann Ungarns Leidensweg*, Herold, Wien, 1957. Citat din postfață, p. 227.

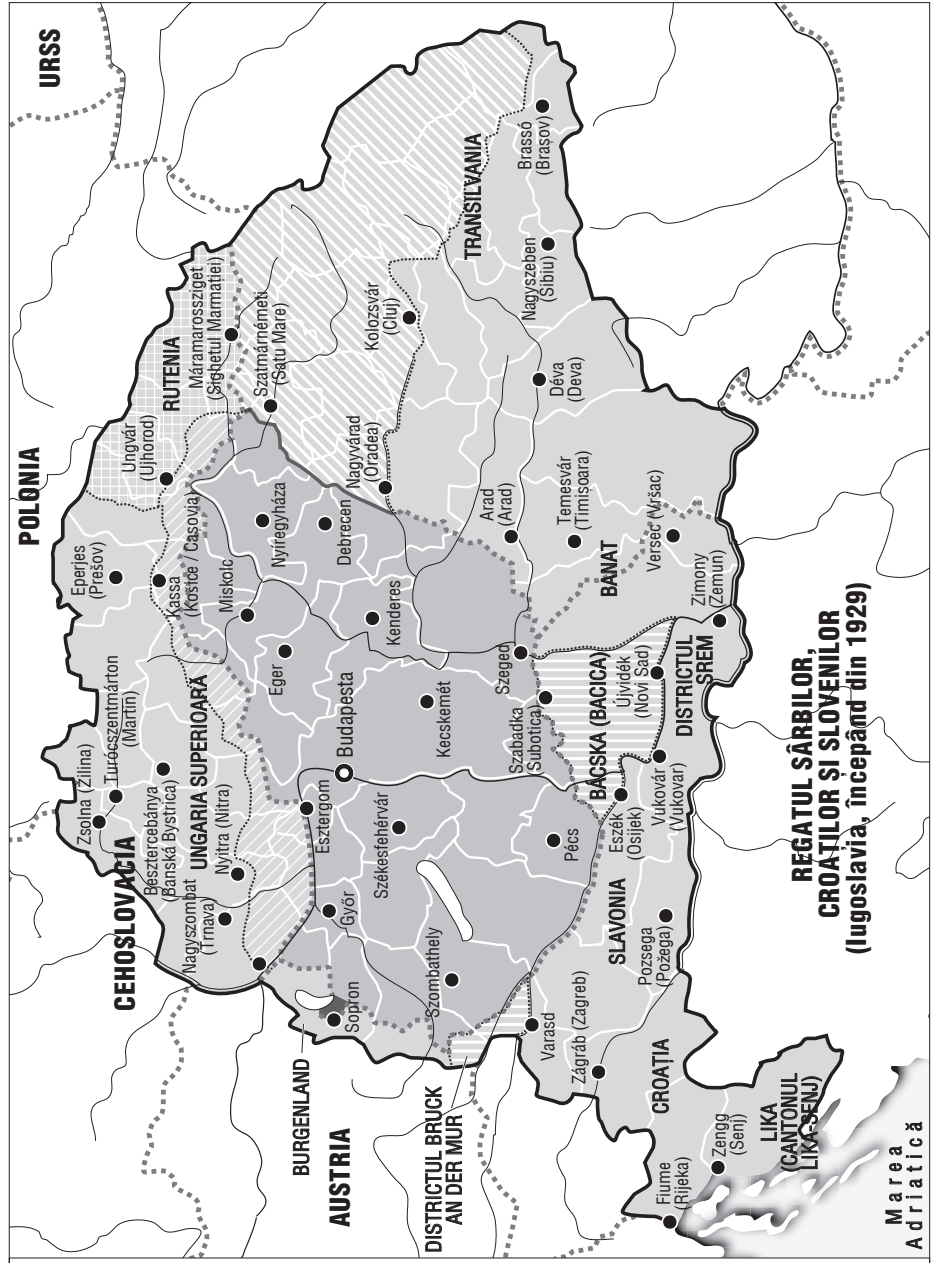
AUSTRO-UNGARIA 1868–1918

UNGARIA DE LA TRIANON LA REVIZUIRE

- Țările Coroanei (Transleithania)
- Ungaria după Tratatul de la Trianon (4 Iunie 1920)
- ..... Frontierele în urma diferitelor tratate
- Regiunea Burgenland atribuită Ungariei în urma unui plebiscit în decembrie 1921

- Extinderile teritoriale în urma arbitrajelor de la Viena
- ▨ 2 noiembrie 1938
  - ▩ 19 martie 1939
  - ▧ 30 august 1940 (Dictatul de la Viena)
  - ▤ 16 aprilie 1941

**REGATUL SĂRBIILOR,
CROAȚIILOR ȘI SLOVENILOR
(Iugoslavia, începând din 1929)**

Marea Adriatică

PARTEA ÎNTÂI

MARINARUL
1868–1918

ÎNTRE 1868 ȘI 1918, VIAȚA LUI MIKLÓS HORTHY SE DERULEAZĂ în cadrul Monarhiei Habsburgilor, a cărei structură a fost profund schimbată de Compromisul din 1867 încheiat între cele două părți: Austria și Ungaria. Horthy a văzut lumina zilei într-o țară condusă de un sistem constituțional complex, deoarece statele care o compun au o bază fundamental diferită. Austria este un stat dinastic alcătuit dintr-un amestec de țări și de teritorii încorporate de la sosirea Habsburgilor în spațiul danubian la sfârșitul secolului al XIII-lea. Toate aceste entități și-au păstrat parlamentele (diete). Împăratul este suveranul de drept divin. Ungaria, dimpotrivă, este, de la constituirea în regat, la începutul secolului al XI-lea, concepută ca un stat centralizat, chiar dacă și ea adăpostește pe teritoriul ei o populație multiethnică. Monarhia ungară este electivă, și acest sistem a prevalat până în 1527, data alegerii lui Ferdinand II de Habsburg, care urcă pe tron în urma înfrângerii suferite de unguri la Mohács în fața turcilor otomani. Habsburgii devin astfel suverani ereditari ai regatului Ungariei, dar îi respectă legile și validează structura centralizată a țării. În secolul al XIX-lea, aceasta evoluează deci ușor spre statul-națiune, dar centralismul și dominația maghiarilor sunt treptat contestate de celelalte naționalități, care cunosc, și ele, în paralel, o renaștere națională.

Revoluția de la 1848 a fost primul avatar al acestei lupte a naționaliilor împotriva puterii centrale și în timpul ei a avut loc o secesiune în Ungaria. Pentru preluarea controlului de către Austria – Franz Joseph devine împărat la 2 decembrie 1848 –, a fost nevoie de un adevărat război, din care Austria a ieșit învingătoare doar cu ajutorul trupelor țarului Nicolae I. Anii care au urmat conflictului sunt calificați ca regim neoabsolutist și disprețuiesc dreptul statelor și, în primul rând, pe cel al Ungariei. Abia la începutul anilor 1860 s-a constatat impasul la care a condus acest sistem de guvernământ. Pe deasupra,

Austria trece prin dificultăți economice și își vede poziția internațională fragilizată de mai multe conflicte: eșecul din războaiele italiene duce la unirea statelor din peninsulă și la pierderea Lombardiei, una dintre cele mai bogate provincii ale imperiului; rivalitatea în creștere din 1848 cu Prusia pentru dominația asupra spațiului german aflat tradițional sub protecția Habsburgilor duce la Războiul Austro-Prusac din 1866, pierdut de Austria, care este nevoită până la urmă să renunțe la Venetia și la pretențiile asupra statelor germane, care sfârșesc, așa cum se știe, prin a se uni în 1870. Parlamentarismul, care a fost reintrodus treptat în imperiu prin Diploma din octombrie 1860 și Patenta din februarie 1861, lasă să se vadă articularea factorilor contestării ordinii stabilite: reconcilierea se face, pe de o parte, între suveran și diete și, pe de altă parte, între el și Ungaria.

În Ungaria, pacificarea răspunde unui interes bine înțeles de cele două părți: Austria are nevoie de bogățiile din Ungaria și de teritoriu, ca garant al securității sale, ea nu poate să-și permită să aibă la frontiera sa o țară potențial rebelă. Cât despre maghiari, aceștia și-au pansat rănilor din 1848 și au înțeles că separatismul era condamnat la eșec; revenirea la viața parlamentară la Pesta a permis adunarea unui grup de oameni favorabili negocierii. Partidul care se formează în jurul șefului lor, Ferenc Deák (1803–1876), obține consens în adunările locale – dietele regionale – și pregătește Compromisul încheiat cu Austria în 1867. Împăratul îl numește pe contele Gyula Andrassy (1823–1890) prim-ministru. El elaborează Compromisul împreună cu Deák și este principalul artizan al realizării efective a acestuia. Franz Joseph restabilește Constituția ungară, iar Compromisul este adoptat de Dieta Ungariei. La 8 iunie 1867, împăratul și soția sa sunt încoronați în cadrul unei ceremonii solemne rege și regină ai Ungariei. În același timp, sunt adoptate legile constituționale pentru cele două părți ale imperiului și sunt sancționate de împărat în decembrie 1867. Noul edificiu construit prin acest acord se bazează pe suveran, împărat al Austriei și rege al Ungariei, pe ministere comune: război, afaceri externe și finanțe, și pe două guverne răspunzătoare în fața parlamentelor lor respective. În Austria, statele ereditare își păstrează dietele, dar în plus trimit reprezentanți în *Reichsrat*. O dată la zece ani, termenii Compromisului trebuie negociați de delegațiile votate de Parlamentul austriac și de Parlamentul ungar. Dezbaterile lor se referă în mod esențial la reglementarea cotei-părți ce trebuie achitată de fiecare dintre cele două entități (Cisleithania-Austria și

Transleithania-Ungaria) la bugetul comun. Problemele militare fac, de asemenea, obiectul unor negocieri acerbe.

O parte a Ungariei este nemulțumită de această soluție și continuă să se gândească, dacă nu la secesiune, cel puțin la obținerea unei autonomii și mai extinse, ceea ce nu este negociabil, după părerea lui Franz Joseph. Se regăsește deci opoziția între „lobonți“ și „curuți“, care polarizează viața politică ungară: partidul lui Deák trebuie să facă față constituirii Partidului Liberal condus de Kálmán Tisza (1830–1902), care se pretinde moștenitorul liberalilor de la 1848, și a Partidului Independenței, cu un program conform numelui. Șef al orientării de centru stânga în Dietă din 1865 până în 1875, el operează fuziunea partidului său cu cel al lui Deák. Tatăl lui Horthy, István, născut în 1830, prea tânăr pentru a participa la revoluție, se alătură taberei lui Tisza, el nu este un adevărat „lobonț“, dar nici „curuț“ declarat. Datorită loialității față de Tisza, István Horthy obține postul de secretar al diecezei calviniste de la Heves-Nagykunság, care-i deschide porțile Camerei Superioare. Comparabilă cu Camera Lorzilor, Camera Superioară îi reunește pe aristocrați, demnitarii religioși și anumiți înalți funcționari, protestanții nearistocrați fiind într-o infimă minoritate. Or, cei din familia Horthy nu au titluri și nu posedă un mare domeniu. Prin urmare, este vorba despre o favoare pe care tatăl lui Horthy o datorează alianței politice și care nu este destinată să devină ereditară, fiindcă este legată de funcția sa.

Cei dezamăgiți de Compromis sunt de asemenea numeroși în rândul reprezentanților naționalităților, care grație parlamentarismului și libertăților constituționale pot de acum înainte să se facă mai bine auziți. De fapt, dualismul nu a schimbat nimic în structura internă a celor două entități: Ungaria rămâne un stat centralizat. În pofida legii referitoare la egalitatea naționalităților propusă de baronul József Eötvös și votată în 1868, acestea din urmă nu obțin decât spații de exprimare foarte restrânse. În virtutea autonomiei garantate de Compromis, ungurii sunt stăpâni acasă la ei și pot de acum înainte să-și pună în practică proiectul național avortat în 1848. Ei încearcă să-și impună limba și cultura germanilor, sârbilor, slovacilor, românilor și rutenilor care populează regatul.

În cazul Croației, uniunea personală care leagă cele două țări din 1102 a permis ca statul croat să continue să existe și țara să fie reprezentată de o dietă (*Sabor*). În urma Compromisului austro-ungar, este necesar să se reformuleze și raporturile care unesc Ungaria și Croația: un al doilea compromis, *Nagodba*, este prin urmare încheiat

între ele și se suprapune peste edificiul deja întrucâtva complicat al primului. Croația se administrează de acum înainte singură, prin dieta sa și un guvern responsabil aflat sub autoritatea banului numit de rege după acordul cu guvernul ungar; ea trimite în plus patruzeci de reprezentanți în Parlamentul de la Budapesta. Armata și finanțele sunt comune. Pentru acestea din urmă, a fost adoptat de asemenea sistemul cotei-parte, care devine în consecință un subiect de fricțiuni în momentul renegocierilor Compromisului. Croații sunt nemulțumiți de această construcție, căci ei doresc de mult reunificarea celor trei entități ale vechiului regat medieval triunitar: Croația propriu-zisă cu Slavonia și Dalmația. Or, Dalmația rămâne sub protecție austriacă.

Între 1867 și 1918, Ungaria cunoaște ceea ce se va numi ulterior epoca de aur și pe care contemporanii o numesc, după catastrofele din 1918–1919, „fericitele vremuri de pace“ (*a boldog békeidők*). Recensămintele efectuate în imperiu în 1880, 1890, 1900 și 1910 marchează o creștere importantă a populației, care evidențiază, de asemenea, sporirea elementului maghiar prin asimilarea altor naționalități, lucru care este scopul politicii guvernamentale. Regatul Ungariei număra în 1880 ceva mai mult de 15600000 de locuitori, creșterea populației făcându-se în mod susținut ulterior, iar în ajunul Primului Război Mondial, Transleithania (inclusiv Croația–Slavonia) este o țară de 20886500 de locuitori, din care maghiarii propriu-ziși reprezintă 54,5%, față de 41,6% în 1880.

Regiunea Marii Câmpii unde se află domeniul familial de la Kenderes este o zonă relativ pustie în termenii densității populației. Cel mai apropiat oraș mare, Szolnok, situat la 40 de kilometri la vest, este capitala comitatului Jász-Nagykun-Szolnok, a cărui populație era, în 1869, de 15847 de locuitori și de 18247 de locuitori la recensământul din 1880.¹ Târgul Kisújszállás, la câțiva kilometri est de Kenderes, este un mare sat agricol, caracteristic pentru localitățile ungare din Marea Câmpie, cu o populație de 9100 de locuitori, aproape toți calviniști. Provincia este aproape exclusiv maghiară, singura diversitate notabilă este cea a confesiunilor. În 1910, maghiarii formează 99,4% din cei 350259 de locuitori ai comitatului. Familia Horthy este o familie mixtă ce reflectă repartizarea confesională a comitatului,

1. *A magyar korona országában az 1881 év elején végrehajtott népszámlálás* [Recensământ al țărilor coroanei ungare, realizat la începutul anului 1881], Athenaeum, Budapest, 1882, vol. 1, p. 826.

de vreme ce tatăl, István, este calvinist, ca 37,4% dintre locuitori, iar mama, Paula, catolică, precum 58,3% dintre locuitori. Spre deosebire de alte regiuni ale țării și, mai ales, de marile orașe, absenți din comitatul Jász-Nagykun-Szolnok, evreii sunt minoritari și reprezintă, în 1910, doar 3% din populație.

Satul Kenderes aparține circumscripției administrative (plasei) Tisa Superioară (*Felső tiszai járás*). Este foarte reprezentativ pentru societatea din Marea Câmpie. Era foarte întins, avea o populație de 4428 de locuitori la recensământul din 1869, care se împărțea aproape echitabil între catolici (2172 de persoane) și protestanți reformați (2070), celelalte confesiuni fiind foarte slab reprezentate (11 luterani, 4 ortodocși și 171 evrei).¹ Reflectând această diviziune religioasă, în sat există o biserică catolică și un templu reformat (calvin).

Dezvoltarea economică și comercială a Ungariei este favorizată de extinderea rețelei de căi ferate, de urbanizarea și mobilitatea oamenilor, a mărfurilor și a capitalurilor. Industrializarea este totuși încetinită de importanța acordată producției agricole, caracteristica tradițională a țării: Ungaria hrănește toată monarhia, grație cerealelor sale – Budapesta este, la începutul secolului, capitala mondială a morăritului –, vitelor, vinului, tutunului. La sfârșitul anilor 1850, toți locuitorii din Kenderes se ocupă cu agricultura și, mai exact, cultivă cereale (grâu, orz, secară, porumb), tutun și lucernă pentru animale (vacă, porci și oi). Szolnok est deja deservit de calea ferată care leagă Pesta de Debrecen. Viața provincială iese din izolare încet-încet, distanțele se micșorează, modernitatea pătrunde într-o lume marcată încă de vechile structuri feudale ale marii proprietăți. Miklós Horthy se naște într-o societate în schimbare, care-i va însoți principalele evoluții până în 1918.

---

1. *Az 1869. évi népszámlálás vallási adatai* [Datele confesionale ale recensământului din 1869] (editate de László Sebők), Teleki László Intézet, Budapest, 2005, p. 92. În 1880, rezultatele erau următoarele: 5 092 de locuitori, din care 4 842 de limbă maternă maghiară, 24 germană, 6 slovacă; repartitia religioasă era: 2 734 catolici, 2 uniați, 1 ortodox, 7 luterani, 2 258 calvinisti și 88 evrei. *A magyar korona országában az 1881 év elején végrehajtott népszámlálás*, Athenaeum, Budapest, 1882, vol. 2, p. 133.

II

Familia Horthy

AȘA CUM SCRIE HORTHY ÎN *MEMORIILE SALE* ȘI CUM O CONFIRMĂ biografii săi, familia lui este originară din Transilvania, probabil din Ținutul Secuiesc (*Székelyföld*). Trebuie să ne oprim un moment asupra acestei noțiuni și asupra faptului că este menționată de cel puțin unul dintre biografii lui Horthy, căci ea induce cititorului maghiar o trimitere puternică la identitatea maghiară. Încă din Evul Mediu, secuii au făcut parte dintre cele trei „națiuni”* constitutive ale voievodatului Transilvania (alături de nobili și de sași).¹ Ei au ajuns pe acest teritoriu în același timp cu maghiarii, dar originea lor precisă rămâne discutabilă. Regii Ungariei au făcut din ei străjerii graniței de răsărit a regatului și i-au asimilat. Prin urmare, au devenit simbolul etnicității maghiare în Transilvania și au fost astfel investiți cu o puternică semnificație în memoria colectivă. Să faci din Horthy un descendent al secuilor înseamnă să-i întărești „maghiaritatea” și să amintești de pierderea ulterioară a Transilvaniei.

Înnobilarea familiei se datorează Habsburgilor. În 1635, István Horthy și fiii săi István, János, Lőrinc și András, precum și fratele său János sunt înnobițați de împăratul și regele Ferdinand II. Începând cu această epocă, se pare, se înrădăcinează obiceiul de a-l numi pe cel mai mare băiat din familie István. Familia se stabilește în comi-

---

* Definit pentru prima oară în cadrul înțelegerii încheiate la Căpâlna ca urmare a Răscoalei de la Bobâlna (1437–1438), conceptul politic de *Unio Trium Nationum* („Uniunea celor trei națiuni”) stabilea existența a trei națiuni medievale transilvane privilegiate: *natio Hungarica* („națiunea” nobililor, din care au făcut parte și români), *universitas Saxonum* și secuii, împotriva iobagilor răscuțați (români, maghiari și sași) (*n. ed.*).

1. A se vedea o lucrare recentă, care aduce la zi cercetarea referitoare la secuii: Harald Roth (dir.), *Die Szekler in Siebenbürgen. Von der privilegierten Sondergemeinschaft zur ethnischen Gruppe*, Böhlau, Wien, 2009.

tatul Kolozsvár (Cluj) și are legături cu principele György (Gheorghe) I Rákóczi. Fiul cel mare este consilier aulic și secretar al arhivelor transilvane.¹ Blazonul familiei Horthy reprezintă un scut azuriu cu un dextroșer în armură argintiu ținând trei spice de grâu aurii, având în partea de jos trei coline verzi (*sinople*); un coif privind în senestra și purtând o coroană cu trei fleuroane și două perle; lambrechine azur și aur în senestra, roșii și argintii în dextra*.² Fiii lui István au plecat ulterior în diverse direcții și, mai ales, în comitatul apropiat Szabolcs, unde familia posedă deja pământuri nu departe de Debrecen³, la fel ca în comitatele Bereg și Ugocsa, mai la nord. Cu această migrație intervenită la sfârșitul secolului al XVII-lea, familia Horthy părăsește definitiv Transilvania. Ramura căreia îi aparține Miklós Horthy a rămas în comitatul Szabolcs până la începutul secolului al XIX-lea, înainte de a veni să se instaleze la Kenderes; tatăl său, István (1830–1904), s-a născut la Ramocsaháza, un sat mare, calvinist. Distanța parcursă nu este considerabilă, abia 80 de kilometri spre vest.

Casa familială, numită pe atunci „curie“ (*kúria*), nu este, de fapt, un castel, ci mai degrabă un conac în formă de U. Bunicul István (1794–1857) a [re]construit-o în anii 1840 în stilul neoclasic al epocii. Kenderes era pe atunci împărțit între marile proprietăți funciare ale contelui Lajos Károlyi și cele ale lui József Dévaványai Halassy, un mic nobil cu statut comparabil cu acela al familiei Horthy, dar care este, în schimb, mult mai bogat. Tatăl lui Miklós s-a căsătorit cu fiica acestuia, Paula (1839–1895), în 1857, o alianță clar ghidată de interes, căci familia Horthy nu este prea înstărită. De fapt, nu posedă mai mult de 100 de hectare de pământ. István Horthy este cu siguranță un bun administrator și face din domeniul său un model de raționalitate, dezvoltând, mai ales, creșterea cailor, care va deveni specialitatea

1. Jenő Pilch, *Horthy Miklós*, Athenaeum, Budapest, 1928, p. 8.

* În heraldică, dextroșer – braț drept (cu armură), îndreptat spre stânga; fleuron – ornament în formă de floare sau de frunză; lambrechin – ornament în formă de panglică, pe care e scrisă o deviză; senestră – partea stângă a unui blazon/scut; dextră – partea dreaptă a unui blazon/scut. *Sinople* este culoarea heraldică roșie, ulterior verde și simbolizează grandoare, înțelepciune și demnitate (*n. tr.*).

2. *Magyar nemes családok* [Familii nobiliare maghiare], vol. 5, Grill, Budapesta, 1913, pp. 90–91. Îi mulțumesc lui Zoltán Bécsi pentru traducerea în franceză a formulelor heraldice maghiare.

3. Edgar von Schmidt-Pauli, *Nikolaus von Horthy. Admiral, Volksheld und Reichverweser*, I. P. Toth-Verlag, Hamburg, 1942, p. 41.

familiei, dar nu reușește să mărească domeniul dincolo de terenurile pe care le posedă în satele vecine Kakat și Ecseg, și în Cseróköz, mai la nord, pe Tisa. Se pune deci problema să găsească slujbe pentru numeroșii copii, de vreme ce nu le poate da pământ tuturor fiilor săi.

Nouă copii se nasc într-adevăr între 1858 și 1877, dintre care doi băieți, decedați la o vârstă fragedă. Miklós, născut la 18 iunie 1868, este al cincilea: înaintea lui s-au născut trei băieți, István în 1858, Zoltán născut și decedat în 1860, și Béla în 1862, și o fată, Paula, în 1863. Îi urmează a doua fată, Erzsébet, în 1871, apoi încă trei băieți: Szabolcs în 1873, Jenő în 1874, care moare la vârsta de doi ani, și un al doilea Jenő în 1877.

Fetele vor fi măritate rapid cu proprietari locali înstăriți: Paula se căsătorește astfel cu Jenő Poroszlói Gräfl, iar Erzsébet cu György Péchújfalusi Péchy. Unii băieți sunt deci destinați carierei militare, dar este interesant de constatat că sunt îndreptați spre armata imperială, nu spre armata națională maghiară, care a fost creată în virtutea Compromisului și din care guvernul ungar încearcă să facă o forță din ce în ce mai importantă, care să servească numai națiunea maghiară. Nici unul nu studiază la Academia Militară maghiară Ludovika de la Budapesta, ci în instituții de pregătire militară aparținând armatei imperiale. Vocația militară este deja prezentă în familie, de vreme ce unchiul Paul Halassy este general de divizie în armata imperială. Cel mai mare dintre băieți, István, este pasionat de echitație și iubește caii, la fel ca tatăl său: este, prin urmare, natural să-l vedem optând pentru cavalerie, armă în care și-a desfășurat toată cariera. Al doilea, Béla, este destinat marinei. Cei mai tineri decât Miklós se îndreaptă către administrație – Szabolcs devine prefect al comitatului¹ – și numai ultimul, Jenő, rămâne pe domeniu și devine proprietarul unei herghelii, dar face un mariaj frumos cu conțesa Rózsa Bethlen, ceea ce îi permite să intre în rândurile aristocrației și să se îmbogățească.

Singurele mărturii de care dispunem despre primii ani ai lui Miklós Horthy provin de la el însuși și din povestea relatată de frații István și Jenő unuia dintre biografi săi, baroana Lily Doblhoff. Horthy face tabloul unei copilării fericite și lipsite de griji, încadrată totuși de extrema severitate a tatălui, care nu tolerează nici o abatere de la dis-

1. El este singura victimă a familiei în timpul Primului Război Mondial: s-a înrolat voluntar, deși funcția îi permitea să scape de mobilizare, și a fost ucis la 22 noiembrie 1914.

ciplină și bunele moravuri. Horthy spune că și-a adorat mama, în timp ce tatăl lui îi inspiră, desigur, admirație și respect, dar și o anumită teamă. Rigoarea și chiar rigiditatea calviniste paterne apasă asupra întregii familii. Astfel, el consideră nedemn ca fiul său mai mare István să se dea în spectacol în competiții ecevestre, chiar dacă lucrul acesta are loc cu acordul superiorilor militari.¹ Practica ecevestră este ceva obișnuit în familie, și astfel micul Miklós învață să călărească de la vârsta de patru ani, ca și frații săi înainte și după el. Toată viața sa va iubi caii și nu va pierde nici o ocazie de a urca pe cal, pentru plimbare și, mai târziu, pentru competiție și vânătoare. István, mai mare cu zece ani decât Miklós, este deja un călăreț experimentat și devine profesorul fratelui mai mic. Horthy nu face nici un comentariu referitor la caracterul confesional al familiei, pur și simplu pentru că acesta nu avea nimic excepțional pentru Ungaria epocii. Duminica, Paula, mama catolică, le însoțește pe cele două fiice la biserică, iar tatăl, calvinist, se duce împreună cu băieții la templul reformat. Regiunea este, cu toate acestea, o zonă majoritar calvinistă, caracteristică a răsăritului țării.

Pentru copiii Horthy, educația începe acasă, Miklós ia lecții de la șase ani cu un student la teologie protestant. Însă cei doi băieți mai mari au plecat în pensiune la Debrecen, unde este trimis și Miklós, în parte pentru a-l obișnui cu spiritul de disciplină. El locuiește, prin urmare, cu István și Béla la familia Géressy și frecventează școala calvinistă (*Református kollégium*) din oraș. Debrecen – supranumit în Ungaria „Roma calvinistă” – nu este numai capitala religiei reformate, dar și un bastion al separatismului. Este, de altfel, marele oraș din regiune, numărând în 1880 mai bine de 50000 de locuitori: un șoc pentru un copil de opt ani transplantat din mediul său agrar. Cu toate acestea, Debrecen păstrează încă aspectul unui mare burg agricol, foarte puține case au peste două etaje, străzile nu sunt asfaltate. Clădirea cea mai remarcabilă este templul reformat, cel mai mare din țară, unde Parlamentul ungar a votat decăderea din drepturi a Habsburgilor la 14 aprilie 1849.

Miklós Horthy nu este un elev dotat: nu este prea silitor, iar cărțile îl plictisesc. Fratele mai mare trebuie să-l oblige să repete lecțiile. Băieții învață în plus limba franceză cu un anume Bonneveau, care, conform biografiei lui Owen Rutter, ar fi fost elvețian², lucru ce pare credibil din motive religioase. Este, prin urmare, prima limbă străină

1. Pilch, *Horthy Miklós, ed. cit.*, p. 15.

2. Owen Rutter, *Regent of Hungary. The Authorized Life of Admiral Nicholas Horthy, ed. cit.*, p. 34.

pe care o învață Horthy. Germana este predată ca materie obligatorie la școală. Dar Miklós se pare că era mult mai interesat să învețe mersul pe bicicletă, pe atunci foarte în vogă. El a terminat, cu toate acestea, cei patru ani de școală primară. Un buletin de note din această epocă dă rezultatele următoare: morală: bine; religie: excelent; lectură: foarte bine; scriere: excelent; exerciții de memorie: excelent; limbă străină (germana): excelent; calcul: foarte bine; geografie: excelent; istorie: excelent; științe naturale: foarte bine; cânt: excelent; desen: foarte bine; gimnastică: excelent; apreciere generală: excelent.¹ Este trimis apoi, singur de data aceasta, la Liceul privat Lähne din Sopron (Ödenburg). Între timp, fratele său István a intrat la Academia de Drept din Debrecen, iar Béla la Academia de cadeti de marină din Fiume (Rijeka). Unul dintre motivele alegerii orașului Sopron rezidă în limba de predare a instituției, care este germana, regiunea fiind, în plus, foarte germanofonă din cauza apropierii de Austria.

Învățământul de stat ungar a fost maghiarizat în întregime începând de la sfârșitul anilor 1860 și numai instituțiile private, confessionale sau nu, pot continua să predea într-o altă limbă, învățătorilor și profesorilor cerându-li-se totuși să fie maghiarofoni. Germana rămâne, în schimb, a doua limbă obligatorie în toate instituțiile de învățământ secundar. Celelalte limbi (româna, slovacă, sârba) sunt cantonate la instituțiile confessionale și la seminare. Alegerea părinților lui Horthy în favoarea germanei arată că-l destinau și pe el cu siguranță unei cariere administrative sau militare. Cunoașterea limbii germane se impunea pe atunci oricui avea de gând să facă o carieră în armată sau într-o înaltă funcție publică, pentru că, în pofida autonomiei de care se bucură de acum înainte Ungaria, legăturile instituționale și comerciale cu Viena sunt de asemenea natură, încât limba imperiului este un instrument necesar și greu de evitat. Se observă deci că tendința „lobonț“ este reală la familia Horthy, chiar dacă tatăl pare că a lăsat să planeze o anumită ambiguitate. El refuză astfel în mod sistematic să se angajeze în politica locală, în pofida insistenței prietenilor săi apropiați de partidul lui Tisza. Pot fi văzute aici o aversiune de a se amesteca în jocul partidelor, interesul sincer pentru administrarea exclusivă a domeniului, respectiv imposibilitatea de a alege între cele două tendințe care se conturează la

1. Buletin de clasă original fotocopiât, în Csathó Kálmán *et al.*, *Horthy Miklós*, Singer & Wolfner, Budapest, 1939, planșa VIII.